

OSALLISTAMINEN, OSALLISUUS JA OSALLISTAMINEN NUORISOSIRKUKSESSA

Katja Tuuli, katja.timlin@gmail.com,

1 JOHDANTO

Nuorisolain tavoitteena on edistää nuorten osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia sekä kykyä ja edellytyksiä toimia yhteiskunnassa; tukea nuorten kasvua, itsenäistymistä, yhteisöllisyyttä sekä niihin liittyvää tietojen ja taitojen oppimista; tukea nuorten harrastamista ja toimintaa kansalaisyhteiskunnassa; edistää nuorten yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa sekä oikeuksien toteutumista; sekä parantaa nuorten kasvu- ja elinoloja. Tavoitteen toteuttamisessa lähtökohtina ovat yhteisvastuu, kulttuurien moninaisuus ja kansainvälisyys; kestävä kehitys, terveet elämäntavat sekä ympäristön ja elämän kunnioittaminen ja monialainen yhteistyö. Meillä on iso työ edessä katsoen nuorisolakia, mutta itse ajattelen tätä enneminkin mahdollisuutena. Kyse ei ole raketitieteestä vaan ihmisistä, nuorista, joissa on meidän yhteiskuntamme tulevaisuus. Kyse on yksinkertaisista muutoksista toimintaamme, ajatteluamme, sekä tavoitteisiimme. Tarvitsemme muutoksen ajatteluamme ja halua olla ohjaajia, pedagogeja tukemassa nuorten ja lasten polkua helpompaan huomiseen.

Kehittämistehtäväni tarkoitus on kehittää pedagogisesti jo pitkään tehtyä nuorisotyötoimintaa Sorin Sirkuksella herättelemällä ohjaajien sisäinen pedagogi ja nuorisotyöntekijä. Kehittämistehtävä alleviivaa keinoja, joita olemme kurssilla käsitelleet mm. ottamalla nuoret itse laajemmin mukaan osallistumaan toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Kehittämistehtävän myötä ohjaajan on helpompi jo kurssin alkaessa ja sen myötä tarkastella omia tavoitteitaan suhteessa nuorisopedagogiikkaan, sekä nuorisotyötoimintaan. Kehittämistehtävällä on myös tarkoitus muistutella kokeneita ohjaajia yksinkertaisista, mutta välillä unohtuvista näkökulmista, joilla saamme harjoittelun moniulotteiseksi, mielenkiintoiseksi ja sitouttavaksi osallistujien kannalta. Moni kurssilla käydyistä asioista oli jo tuttuja asioita yli 15 vuotisen ohjaajaurani ajalta, mutta miksi me niin usein unohdamme nämä tärkeät ja yksinkertaiset perusteet ohjaajuudestamme? Koen, että pelkällä kehitystehtävällä en saa kaikkia motivoitua organisaatiossamme käyttämään näitä metodeja, mutta toivoisin että saisin herätettyä ainakin muutaman ohjaajan näkemään sen, että yksinkertaisilla tavoilla, sekä omalla asennemuutoksellamme saamme muutettua maailmaa yksi nuori kerrallaan.

Mitä?

Pedagogisen tehtäväni tavoitteena on edistää nuorisotyön ja nuorisotoiminnan kehittämistä Sorin Sirkuksella, ensisijaisesti sosiaalisen sirkuksen ryhmissä. Tehtävä on siis ns. katalysaattori muutokseen, joka vaatii tulevaisuudessa vielä paljon lisää keskustelua ja kirjallista työtä.

Sosiaalisessa sirkuksessa sirkustaitojen harjoittelu toimii välineenä muiden taitojen tai tavoitteiden saavuttamiseen. Sosiaalisen sirkuksen metodi kätkee sisälleen hyvin laajan kirjon eri soveltavien taiteiden muotoja, mutta olemme Sorin Sirkuksella yli 15 vuoden kokemuksella ja yhteistyöllä rakentaneet sosiaalisen sirkuksen metodeja, joita käytetään aina ryhmän tarpeista ja tavoitteista riippuen. Toiminnalle asetettuja tavoitteita voivat olla esim. vuorovaikutuksen ja yhteisöllisyyden vahvistaminen, toimintakyvyn ja hyvinvoinnin edistäminen tai syrjäytymisen ehkäisy. Teemme parhaillaan yhteistyötä mm. syrjäytymisvaarassa ja mielenterveys haasteista kamppailevien lasten ja nuorten kanssa, näkövammaisten, sekä neuronkirjon lasten ja nuorten kanssa. Sosiaalinen sirkus voi olla teknisesti ja taiteellisesti aivan yhtä hyvää kuin taiteen perusopetus, mutta tavoite toimintaan on aina joku muu, kuin itse sirkustekniikan oppiminen.

Tämä työ toivottavasti koskettaa kaikkia meidän organisaatiomme harrastustoiminnan ohjaajia ja opettajia. En näe, että mitkään näistä pohdituista asioista olisi poissuljettuja myöskään perusopetuksen ryhmissä. Tämän tehtävän tarkoituksena ei ole antaa valmista toimintakaavaa ohjaajille vaan ennemminkin haastaa lukijan ajatusmaailmaa ja päästä taas omaan ohjaajuuteen paremmin kiinni, joko vaan muistuttaen vanhasta tai innostaen oppimaan lisää. Kun siemen on istutettu, pääsemme sosiaalisen sirkuksen tiimissä kehittämään yhdessä selkeämpiä toimintakaavioita ja samalla tämä työ pystyy myös osittain palvelemaan sosiaalisen sirkuksen pedagogista opetussuunnitelmaa, jonka tekeminen on edelleen vaiheessa. Voisimme yhdessä tarkastella ja tutkia omia kehityskohteitamme ja parastaa jo vaikuttavaa, sekä elovoimaista toimintaamme.

Miksi ja miten?

Minulta usein kysytään vinkkejä ja luentoja haastavista ohjaustilanteista. Tämä on sinänsä pulmallinen asia, koska koen että sellaista valmista pakettia kohdata haaste, kuin haaste ei ole. Meidän tärkein työkalumme pedagogeina ja ohjaajina on oma itse. Ohjaaja kehittä itsensä! Kun sinulla on haaste, katso ensin peiliin ja kysy miten minä olen luonut ryhmälle sellaiset puitteet, tilan ja oppimiskokemukset, että he voivat onnistua parhaiten? Tämä on myös kehittämistehtäväni tarkoitus, kertoa näkemykseni siitä, että kehittämällä itseämme me pystymme paremmin tukemaan osallistujiamme ryhmissä. Ohjaajan tärkein tehtävä on luoda turvallinen ja tasavertainen oppimisympäristö, jossa jokaisen osallistujan on mahdollista onnistua omalla tasollaan.

Nuorten yhteiskunnallisen osallisuuden vahvistaminen on ollut pinnalla viime vuosina sekä nuorisosalalla että julkishallinnossa. Tahtotila asian edistämiseen on olemassa kaikilla, ja kunnista löytyykin jo erilaisia menetelmiä ja käytäntöjä nuorten osallistumiseen. Sorin Sirkuksen opetuksen sisällöt ja toimintatavat tukevat valtakunnallisen nuorisotyön ja politiikan ohjelman toteutumista nuorten syrjäytymisen ehkäisemisen ja osallisuuden vahvistamisen kautta, mutta kaipaamme lisää ymmärrystä nuorisotyön osaamisemme syventämiseen sekä yhä useamman nuoren saavuttamiseen ja osallistamiseen toimintaamme. Miten jokainen ohjaaja muistaisi tunnille mennessään, että tavoitteena on itseasiassa nuori, ei niinkään harrastuksessa tehtävä tekniikka? Olemme suoriutuneet työssämme jo hyvin vaikka osallistuja ei tiettyä temppua oppinutkaan, ehkä hän oppikin jotain aivan muuta tärkeämpää.

Kuinka saisimme paremmin saavutettua ja kohdattua ne nuoret, jotka hyötyisivät toiminnasta? Bell Hooksin osallistavan pedagogiikan näkökulmasta jo se, että madaltamalla ryhmässä valtasuhteita tuomme osallistujille turvallisemman tilan liittyä ja osallistua ryhmään. Samaan aikaan, kun teemme Bell Hooksin käyttämän sanan ”valtuttamisen” kautta töitä niin, että tunnustamme ja voimistamme osallistujille heidän olemassaoloansa, meidän täytyy myös tasapainottaa ohjaajina kokonaisuudessaan ryhmän valtasuhteita ja omaa oloamme suhteessa ryhmään. Näen, että ryhmän ohjaaminen on yksi kauneimmista taiteista. Sen onnistuminen vaatii monen pienen yksityiskohdan hiomista, ennakoimista, luovimista ja myös ohjaajan omien tarpeiden tai toiveiden hylkäämistä. ”Kill your darlings” sanoi jo teatterikoulun opettajani Marjaana Castren 2007. Meidän tehtävämme on suuremman tarkoituksen nimessä päästää irti omista toiveista ja tarpeista senkin uhalla, että joskus kompastumme. Ryhmä on aina ohjaajansa näköinen. Mitä huolitellummin voimme valmistella ryhmän ja antaa sen elää omia kehitysvaiheitaan vain vierellä kulkien ja tukien, sen paremmin se kasvaa palvelemaan itseään.

Sirkuksen toiminnassa yhteistyön ja yhteisöllisyyden syvälinen tarve ja voima korostuvat, ja se välittyy myös nuorten sujuvaan arkeen, itsenäisyyden ja yhteisöllisyyden kokemusten ja taitojen kehittämiseen sekä tukee heidän luottamustaan ja edellytyksiään toimia yhteiskunnassa. Olemme tehneet vuosia yhteistyötä eri järjestöjen, kuntien ja toimijoiden kesken, mutta eri alojen tekijöiden tulisi olla toiminnasta enemmän tietoisia ja toimia sen myötä vieläkin tiiviimmin yhteistyössä. Meidän tulisi saattaa suurempaan valoon se, millä metodilla ja kuinka vaikuttavaa työtä saamme tehtyä, varsinkin kun teemme yhteistyötä. Opetella sanoittamaan miten onnistumme siinä, mitä teemme.

Valtakunnallisessa nuorisotyön ja -politiikan ohjelmassa 2020–2023 yhtenä tavoitteena on nuoren merkityksellinen elämä ja osallisuus yhteiskunnassa. Sorin Sirkuksen tunnuslause ”Tekemällä oppii” pitää sisällään mahdollisuuden oppia oman kokemuksen ja epäonnistumistenkin kautta sekä kokea olevansa merkityksellinen omassa ryhmässään. Toisaalta lause pitää sisällään nuorten vastuuttamisen oman oppimisensa ja tekemisensä aktiivisiksi edistäjiksi. Sirkus tarjoaa mahdollisuuden koulun ulkopuoliseen oppimiseen ja itseymmärrykseen. Sirkus itsessään liikuttaa ja opettaa nuorta pitämään huolta omasta kehostaan ja psyykkisestä terveydestään sekä toimimaan yhteistyössä monenlaisten ihmisten kanssa erilaisissa tehtävissä. Minkälaisia asioita ohjaaja voi huomioida, että kokemus harrastamisesta voisi vahvistaa vielä enemmän tätä kaikkea?

Ben Furmanin ja Satu Lehdon luennot olivat itselleni suuria motivaattoreita. Molemmat puhuivat niin värikkäästi ja selkeästi myönteisestä tunnustamisesta ja siitä, kuinka meillä on vastuu ja tavoite tukea yksilöllistä toimijuutta. Tämän myötä itsetunto vahvistuu ja sitä myöden myös osallistujan oma toimijuus kasvaa. Sirkuksessa saamme hyvinkin huomaamatta, pienillä sirkusesitys hetkillä vahvistettua näitä osallistujille. Kesken ryhmä harjoitusten, ohjaajalla on mahdollisuus hihkaista ”hei ryhmä, katsokaas kuinka pitkälle Pekka on päässyt nyt tässä diabolo tempussa”! Ryhmän katse kääntyy Pekkaan, hän saa näyttää harjoittelunsa tuloksen ja tulee nähdyksi, sekä tunnustetuksi osana ryhmää. Jo pelkästään tämä yksinkertainen toteutus vahvistaa osallistujan arvokkuuden ja osallisuuden kokemusta.

Mitä sitten on osallisuus sirkuksessa? Kuten Satu Lehto kertoo luennollaan; osallisuus on kokemusta ja kuulumista johonkin. Sosiaalinen sirkus toimii myös osallisuuden vahvistajana kaikilla ikäryhmillä. Sosiaalinen sirkus on ryhmässä väline toivon ja yhteyden luomiseen toisiin ihmisiin. Vanne, jongleerauspallo tai taito tehdä temppeja eivät yksistään merkitse mitään. Mutta kun saman asian äärelle lisätään ryhmä ja ohjaajat, jotka kannustavat ja innostavat, alkaa tapahtua. Koska ihminen on sosiaalinen eläin, käsitykset itsestä ja esimerkiksi luottamus kykyyn toimia yhdessä muiden kanssa, voivat syntyä vain vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Pari- ja

ryhmäharjoitteilla, keiloilla ja värikkäillä palloilla voidaan muuttaa maailmaa: ne ovat osa sosiaalisen sirkuksen työkaluja, joilla luodaan yhteyttä ihmisten välille. Kun ihminen huomaa sirkusyhteisössä, että hänen olemisellaan ja tekemisellään on merkitystä, syntyy rohkeutta ottaa puhetilaa esimerkiksi omassa perheyhteisössä, luokassa tai sitäkin suuremmissa yhteyksissä. Hyvät kokemukset rohkaisevat ihmisiä kurkottelemaan kohti yhteisöjä.

Osallisuuden johtamisen kanssa käsi kädessä kulkee myös osallisuuden mittaaminen ja arviointi. Sosiaalisen sirkuksen vaikuttavuutta arvioidaan prosessien alussa, aikana, että niiden päätteeksi. Mittaamisen indikaattoreita voivat olla esimerkiksi osallistuvien palveluiden käyttäeste, koetun hyvinvoinnin lisääntyminen (hyvinvointi- ja osallisuusmittarit THL), osallistumiskerrat, sekä eri toimijoiden yhteistyö. Sosiaalisesta sirkuksesta on viime vuosina tehty paljonkin tutkimusta – osassa tutkimushankkeissa olemme olleet myös mukana, kuten kansainvälisessä sosiaalisen sirkuksen ohjaajakoulutuksen CTF:n (Circus in transformation) kehittämishankkeessa CTF Advanced. Tutkimuksissa on luodattu myös toiminnan arvioinnin tapoja ja vaikuttavuusarvioinnin muotoja. Tätä olemassa olevaa tutkimustietoa hyödynnetään osana nuorisotoiminnan kehittämistä. Toiminnan vaikuttavuusarviointi tehdään yhdessä toimintaan osallistuneiden, yhteistyökumppaneiden, nuorisotyöntekijöiden, sirkusohjaajien, sekä koordinaattorin kesken. Tärkeää on muistaa, että me ohjaajina keräämme palautetta, ymmärrämme toimintamme vaikuttavuuden, sekä osaamme myös sanallistaa sen vaikuttavuutta ulospäin. Soveltavien taiteiden parissa, vaikuttavuuden mittaaminen on aina ollut haastavampaa koska kvantitatiivisen tiedon saaminen on paljon haastavampaa. Me näemme, että toiminta vaikuttaa, mutta kuinka se mitataan? Suomen Nuorisosirkus liiton sosiaalisen sirkuksen jaosto on nyt alkanut työstämään juurinkin näitä mittareita, jotta saisimme toiminnastamme enemmän vaikuttavuus arviointia. Toki myös, että saamme ohjaajille ympäri suomen mittareita, joilla mitata omaa toimintaa ja sen vaikuttavuutta.

Kuva 1. Better Together – nuorisovaihto Sorin Sirkus (kuvaaja: Silvia Grachová)

3. LEIPÄÄ JA SIRKUSHUVEJA

Avoimuus, monikulttuurisuus ja hyvinvoinnin lisääminen ovat keskeisiä asioita sirkustaiteelle kokonaisuudessaan. Sirkukseen ovat aina olleet tervetulleita kaikki, ja usein juuri haastavammassa asemassa olevat nuoret ovat löytäneet kodin ja yhteisön sirkuksesta. Sorin Sirkuksen toiminnassa tämä näkyy niin aktiivisena työnä hankkeiden ja projektien kautta kuin sirkuksen arjessa sääntöinä ja arvoina, jotka läpileikkaavat toimintaa. Sirkus siis itsessään jo on hyvinkin osallistavaa ja mahdollistaa olemassaolollaan paljon. Haluaisin kuitenkin, että emme ratsastaisi ”sirkusnorsulla” jokaisen osallistujan elämään vain siksi, että sirkus on mahtava laji. Meillä pitää olla tämän upean lajin sisällä myös ymmärrys omasta ohjaajuudestamme, sirkus pedagogiikasta sekä vastuusta suhteessa kaikkien osallistujien kasvuun ja hyvinvointiin. Furman puhui luennollaan, että jos luomme opettamiseemme tutkija kulttuurin, jossa kaikki osallistujia myöden ovat avoimia katsomaan yhdessä eteen tulleita pulmia. Tutkijat ovat lähtökohtaisesti aina innoissaan, kun eteen tulee pulma. Silloin on yhteistyössä mietittävä, miten sen voimme ratkaista ja siten pääsemme yhdessä suureen onnistumisen kokemukseen. Otetaan siis suurennuslasit käteen ja lähdetään yhdessä tutkimaan, miten rakennetaan yhteisöllisempi, hyväksyvämpi ja osallistuvampi oppimisympäristö!

Kuva 2. Sirkus vaikuttaa! - Sorin Sirkuksen harrastusryhmä (kuvaaja: Heikki Järvinen)

LÄHTEET

Anttila, A. (2024). *Kuunteleva, kunnioittava ja kannustava kohtaaminen harrastustoiminnassa*. [Suullinen esitys tai luento]. Pedagogisen toiminnan perusteet lasten ja nuorten harrastustoiminnassa 10.9.2024. Opetus- ja kulttuuriministeriö

Furman, B. (2024). *Pedagogisen toiminnan perusteet harrastustoiminnassa*. [Suullinen esitys tai luento]. Pedagogisen toiminnan perusteet lasten ja nuorten harrastustoiminnassa 4.10.2024. Opetus- ja kulttuuriministeriö

Lettenmeier ym., (2019), Nuorten osallisuuden edistäminen, Osallisuuden edistämiskeskus, (2023).

Lehto, S. (2024). *Osallisuuden tukeminen harrastustoiminnassa*. [Suullinen esitys tai luento]. Pedagogisen toiminnan perusteet lasten ja nuorten harrastustoiminnassa 18.9.2024. Opetus- ja kulttuuriministeriö

Nuorisolaki 21.12.2016/1285. www.finlex.fi/laki

Opetushallitus (2017). *Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet*. Opetushallitus.

Uusitalo, L. (2024). *Vahvuudet pedagogiseksi voimavaraksi*. [Suullinen esitys tai luento]. Pedagogisen toiminnan perusteet lasten ja nuorten harrastustoiminnassa 10.9.2024. Opetus- ja kulttuuriministeriö

Valtavaara M. (2000). Ryhmästä ryppääksi. Paino Tammer-Paino OY, Tampere.

Pedagogisen kehittämistehtäväni saa tekijänimelläni jakaa avoimesti aoe.fi-sivustolla ja artikkelin kirjoittajana olen huolehtinut ja vastaan artikkeliin liittyvien kuvien julkaisuluvasta.